

Cezaevinde Yatan Mahkûmların Ruh Sağlıklarının İncelenmesi

Demet KARAKARTAL¹

Öz

Bu çalışmada K.K.T.C Lefkoşa Merkezi Cezaevi örneği göz önüne alınarak cezaevinde yatan mahkûmların ruh sağlıklarını değerlendirmek amaçlanmaktadır. Nitel veri toplama tekniği kullanılarak yürütülen bu çalışmada, araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ile yarı yapılandırılmış ve açık uçlu sorulardan oluşan bir görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 yılları arasında Lefkoşa Merkezi Cezaevinde farklı suçlardan, farklı yaşlardan, ağır ceza ve hafif ceza almış 10 hükümlü mahkûm oluşturmaktadır. Görüşme sırasında mahkûmların izni alınarak ve ses kayıt cihazı kullanılarak mahkûmların verdikleri bilgiler kaydedilmiştir. Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde, görüşme formunda yer alan sorular dikkate alınarak katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtılabilmek amacı ile yer yer doğrudan alıntılar verilmiştir. Elde edilen verilere göre, katılımcıların, tümünün cezaevine girdikleri anda uyum sorunu yaşadıkları ve olumsuz yönde duygusal tepkiler (Şok, pişmanlık, İnkâr, Üzüntü, Öfke, Korku, Yalnızlık) verdikleri, bir kısmın cezaevinde kendine zarar verdiğini ve bir kısmının sadece zarar vermeyi düşündüğü, işledikleri bir suç nedeniyle de bir kısmının sosyal desteklerini de yitirdikleri ve cezaevinden çıktıktan sonra, olumsuz yönde bir korku ve endişe duydukları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Cezaevi, hükümlü, ruh sağlığı

Investigation of Mental Health of Prisoners in Prison

Abstract

In this study, it is aimed to evaluate the mental health of the prisoners in prison by considering the example of K.K.T.C Nicosia Central Prison. In this study, which was conducted by using qualitative data collection technique, the data of the study was obtained by using a personal information form developed by the researcher and an interview form consisting of semi-structured and open-ended questions. The study group of the study consists of 10 convicts who received different punishments, different ages, heavy penalties and light penalties in Nicosia Central Prison between 2019-2020. During the interview, the information given by the prisoners was recorded by taking the permission of the prisoners and using a voice recorder. In the analysis of the data obtained from the interviews, direct quotations were occasionally given in order to reflect the views of the participants in a striking manner by taking into consideration the questions in the interview form. According to the data obtained, all of the participants had adaptation problems when they entered the prison and they gave negative emotional reactions (Shock, Regret, Denial, Sadness, Anger, Fear, Loneliness). It was seen that some of them lost their social support because of a crime they committed and after they got out of prison, they felt fear and anxiety in a negative way.

Key Words: Prison, convict, mental health

¹ Doç. Dr.; Kıbrıs Amerikan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Lefkoşa-KKTC; E-posta: d.karakartal@auc.edu.tr

GİRİŞ

Cezaevi, suç işlemiş bireylerin hem özgürlüklerinin ellerinden alındığı hem de psikolojik ve bedensel yoksunluklarla karşı karşıya kaldıkları ortamlar olarak tanımlanabilir (Özkürkçügil, 1998). Cezaevine giren birey, günlük yaşantısından, ailesinden, evinden ve kendisi için önemli olan birçok uyarandan uzaklaşarak, kendisi ile benzer sorunları yaşayan insanlarla birlikte olmak zorunda kalabilmektedir. İhtiyacı olduğunda ailesine ya da yakınlarına ulaşamamakta, kendini güvende hissetmemekte, dışarıdaki insanlar tarafından itilen, istenmeyen, dışlanan bir kişi olarak algılayabilmektedir. Ailelerinin ve yakın çevresi içinde yer alan kişilerin onları görmek istememesi, utanç duyması ve sonuç olarak ziyaret etmemesi durumu da tutuklu veya mahkûm rolüne alışmaya çalışan kişinin, bu algısını pekiştirebilmekte (Özkürkçügil, 1998) cezaevinde geçirmesi gereken süreyi ve tahliye sonrası kendisini bekleyen olası sorunları düşünen bireyi ciddi psikolojik sorunlarla karşı karşıya getirebilmektedir. Dolayısıyla mahkûmların dayanma güçleri ve bu tür olumsuzluklarla baş etme düzeyleri daha alt seviyelere düşebilmektedir. Buna bağlı olarak anksiyete, depresyon, umutsuzluk, yalnızlık, intihar etme gibi olumsuz hallerin yaşanmalarına yol açabilmektedir (Deaton, Aday ve Wahidin, 2009-2010; Keaveny ve Zauszniewski, 1999; Özgüven ve diğ., 2003; Özkürkçügil, 1998; Palmer ve Connelly, 2005). Kişide gözlenen bu özellikler ise, depresyon ve intihar düşüncesinin en önemli yordayıcıları olabilmektedir. Bu araştırmada da cezaevinde yatan Mahkûmların ruh sağlıklarını değerlendirmek amaçlanmaktadır. Bu genel amaç, doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Mahkûmların cezaevine girme süreçleri nasıl olmuştur?
2. Mahkûmlar cezaevine girdikleri zaman ne tür duygular yaşamışlardır?
3. Mahkûmların cezaevinde yattıkları süre içerisinde psikolojik yardım alma durumları nedir?
4. Mahkûmlar cezaevine girdikten sonra, aile ya da arkadaşların kendilerini ziyaret etme sıklığı nedir?
5. Mahkûmların cezaevinden çıktıktan sonraki korku ve endişe durumları nedir?
6. Cezaevi yaşantısı Mahkûmların ilerideki hayatlarını nasıl etkilemektedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel bir çalışmadır. Araştırma için gerekli olan veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış olmak üzere bir görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Görüşmeler, mahkûmlar ile ayrı ayrı biraraya gelinerek Lefkoşa Merkezi Cezaevi'ndeki özel görüşme odasında gerçekleştirilmiştir. Görüşme sırasında mahkûmların izni alınarak ses kayıt cihazı kullanılmış, mahkûmların verdikleri bilgiler kaydedilmiştir. Elde edilen veriler kavramsal kodlamaya ve sınıflamaya tabi tutularak temalar oluşturularak derinlemesine yorumlanmıştır.

Katılımcılar

Amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılan bu çalışmada, çalışma grubunu 2019-2020 yılında Lefkoşa Merkezi Cezaevi'nde yatan hükümlü mahkûmlar oluşturmaktadır. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda ölçüt örnekleme yapısına uygun olarak ve gönüllülük ilkesi, cezaevi koşulları ile güvenlik gerekçeleri dikkate alınarak farklı suçlardan, farklı yaşlardan, ağır ve hafif ceza almış 5'i kız ve 5'i erkek olmak üzere 10 hükümlü mahkûm ile görüşme yapılmıştır. Araştırmaya katılan hükümlülerin demografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Meslek	Suç Türü
K1	23	Erkek	Ortaokul	Alüminyum Doğrama	Cinayet
K2	30	Erkek	Ortaokul	Alüminyum Doğrama	Cinayet
K3	27	Erkek	Üniversite Öğrencisi	Taksici	Sirkat
K4	35	Erkek	Ortaokul	Aleminyum Doğrama	Uyuşturucu
K5	37	Erkek	Lise	Güvenlik Görevlisi	Sirkat

K6	28	Kadın	Üniversite Öğrencisi	Turizm Ve Otelcilik	Tecavüz
K7	37	Kadın	Lise	Satış Danışmanı	Tecavüz
K8	30	Kadın	Lise	Turizm Ve Otelcilik	Cinayet
K9	35	Kadın	Lise	Temizlikçi	Uyuşturucu
K10	60	Kadın	Ortaokul	Temizlikçi	Uyuşturucu

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma grubunda yer alan katılımcıların 5’i kız 5’i erkek olup yaşları 23 ile 60 arasında değişmektedir. Hükümlülerin 4’ü ortaokul, 2’si üniversite öğrencisi, 4’ü ise lise mezunudur. Hükümlülerin mesleklerine bakıldığı zaman ise, 3’nün aleminyum doğramacı olduğu, 1’nin taksici, 1’nin güvenlik görevlisi, 2’sinin turizm ve otelcilik, 1’nin satış danışmanı, 2’sinin ise, temizlikçi olduğu görülmekle birlikte hükümlülerin 3’ü cinayet, 2’si sirkat, 2’si tecavüz ve 3’ü’de uyuşturucu suçundan dolayı hüküm giymiştir.

Veri Toplama Araçları

Oluşturulan kuramsal çerçeve temel alınarak araştırmanın veri toplama aracı olarak, mahkûmlar için araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken, soruların kolay anlaşılabilmesi, kolay yanıtlanabilmesi ve genelden özele doğru giden bir sıra ile sorulması gibi unsurlara dikkat edilmiştir. Böylelikle hükümlülerin daha ekonomik bir düşünce süreci içinde olmaları sağlanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözümü

Hükümlüler ile gerçekleştirilen görüşme sırasında, hükümlülerin izni alınarak ve ses kayıt cihazı kullanılarak verdikleri bilgiler kaydedilmiştir. Kayıt altına alınan veriler ses dosyası şeklinde bilgisayara aktararak araştırmacı tarafından dinlenerek ve katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerin tamamı word dosyası şeklinde bilgisayar ortamında yazılmıştır. Aktarılan verilerle kodlamalar yapılmış; kodlar bir araya getirilerek, araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturularak temalar (kategoriler) ortaya çıkarılarak içerik analizleri yapılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım&Şimşek, 2013). Bu bağlamda görüşmelerden elde edilen verilerin içerik

analizinde, görüşme formunda yer alan sorular dikkate alınarak katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacı ile yer yer doğrudan alıntılar verilmiştir.

BULGULAR

Mahkûmların Cezaevine Girme Süreçlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde hükümlülere, “Cezaevine girmeniz hızlı ve beklenmedik bir şekilde mi oldu? Bana o süreci anlatır mısınız? Neler yaşadınız?” sorusu sorulmuş ve hükümlülerin verdikleri yanıtlar aşağıda sunulmuştur:

K1: Cinayet suçundan cezaevine girdim. Olay hakkında pek konuşmak istemiyorum. Mahkemede de konuşmadım. Eee ne bileyim ee bir kaç saniyelik bir şey bütün hayatımı değiştirdi.

K2: Parçalanmış bir ailede büyüdüm. O kadar dikkatli olmaya çalıştım hata yapmamak için. Türkiye’den geldim 30 senedir hata yapmadan yaşamaya çalıştım. Fakat aile temelinde bir bozukluk oldumu bir boşlukta bir hataya düşebiliyorsun.

K3:Geceleri taksicilik yapıyordum. Gündüzleri de okuluma gitmeye çalışıyordum. Böyle bir denge sürdürmeye çalışıyordum. Ama bu yük fazla ağır geldiği için bir şekilde buraya kadar geldim. Ailem normal işlerde çalışan insanlar. Doğal olarak buradaki üniversiteler, paralı olduğu için kendi yükümü kendim karşılamam lazımdı. Bu da üzerimde büyük bir yük oluşturuyordu. Bu nedenle bazı yollara saptım yanlış hatalara düştüm. Ve buradayım.

K4:Uyuşturucu hem kullanırken hem de satarken yakalandım polise gittim. Polisler tarafından işkence gördüm. Hatta hala daha omuzum sakattır yani. İşte sonrada buraya geldim.

K5:Burada şans eseri değil de, bir arkadaşımın işlediği suça ortaklıktan uyuşturucudan ben de geldim buraya

K6:Üniversite 3. Sınıfta okurken, arkadaşlarımla kurbanı oldum. Böyle bir talihsiz olay başıma geldi. Bende arkadaşlarımda cezaevindeyiz şu an.

K7: Birisine bir iyilik yapalım dedik, evimizde barındırdık. Daha sonra o kişiye yönlendirme yapalım dedik. Gideceğim dedi. Bizde eşimle gitmesine izin verdik. Daha sonra kız direkt polise gidip, ırzıma geçtiler deyip şikâyetinde bulundu. Ve eşimle birlikte buradayız.

K8: Sevgilimle birlikte eşimi öldürdük. Eşimden ayrılmayı çoğu kez denedim. Ancak eşim bunu kabul etmedi. Kabul etmediği içinde başka biriyle evlemezdim. Sevgilimle ani bir karar aldık. Ve bu kararımızı uyguladık.

K9:Arkadaşlarımla uyuşturucu bağımlısıydı. Kullanmam konusunda bana çok ısrar ettiler. İsrarlar üzerine denemek istedim. Daha sonra ise bende kullandım ve yakalandım.

K10: Bir otelde temizlikçi olarak çalışmaktaydım. Otelde müşteri olarak kalan bir bayana yardım ettim. Yakalandım. Ve şimdi buradayım.

Mahkûmların Cezaevine Girdikleri Zaman Yaşadıkları Duygulara İlişkin Bulgular

Hükümlülere “Cezaevine girdiğiniz an ne tür duygular yaşadınız?” sorusu sorulmuş ve verdikleri cevaplar aşağıda sunulmuştur:

K1:Her türlü kişi vardı cezaevinde. Şok yaşadım. Karşı tarafa öfkeliydim. Bir de kendime. Tamam, son gece olanlar oldu da hani ama ben kesinlikle bunlara laik değilim. Suçluluk duydum. Ama hani, olay gecesi karşı taraf tahriki her şeyi bitirdi zaten.

K2:Başta yalnızlık duygusu daha sonra ise; şok ve öfke yaşadım. Pişmanlık duydum...

K3Cezaevine girdiğim an aklıma ilk gelen ziyaret yeri oldu. Daha önce arkadaşlarımı ziyaret için gelmiştim buraya. Bir anda kendimi öyle bir hayal dünyasında gördüm. O demir parmaklıklarda o camın ardından yavaş yavaş içeri giriyormuşum gibi... Bir anda kendimi orda gördüm. Daha kapısından girerken, dedim artık burdayım. Önümde bir süreç var. Evim burası buraya alışmak zorundayım. İçerde beni ne kötülükler bekliyor, ne olaylar bekliyor ki çok şey de yaşadım burda. Ve yaklaşık 3,5 yıl oluyor ama bir bakıyorum ki yani zaman geçiyor bir şekilde.

K4:Önceleri burada her şeyin detayını düşündüm. Hiç olmayacak bişeyi kafamda kurdum. Şok oldum. Öfke duydum. İnkâr ettim. Suçluluk duydum.

K5Çok değişik oldum. Üzerimde bir leke var ve ben kendimi suçlu hissettim. Arkadaşıma yardım ettiğim için pişmanlık duydum.

K6Hayatta kötü olabilecek iki yerden biridir. Biri cezaevi diğeri hastahane. Çok soğuk bir yer. Tanrı kimseyi buraya düşürmesin. Çok zor bir yer. Çaresizliğin başladığı yer. Umutların tükendiği bir yer. Psikolojik olarak olumsuz etkilendim.

K7:Birden bire bir korku duydum. Dedim ya ne oluyor. Ben ne yaptım da cezaevine girecek duruma geldim. Daha sonra dedim’Olay nasıl olsa 1 haftada aydınlanır. Ve ben çıkarım’ Ama mahkemede cezaevine gireceksin dediklerinde bir şok yaşadım.

K8:26 gün boyunca karakolda kaldım. Yoğun bir sessizliğim vardı. Polislerle bile hiç konuşmadım. Buraya geldiğimde hiçbirşeyin farkında değildim ve polis karakolundan sonra burası bana cennet gibi geldi. Yani ne güzelmiş, yaşayacağım yer artık burasıymış dedim. Burada ya bir kitabın olacak ya da sana geçmiş olsun diyebileceğin bir arkadaşın. Bir yemeğin bir ekmeğin olacak en azından. Ama zamanla özlemler başlıyor. İçerde arkadaş edinemeyeceğini öğreniyorsun. İçeri girdikten 1-2 ay sonra şok yaşadım. Kendime öfke duydum ve hala duyuyorum. Suçluluk duyuyorum. Çok pişmanım. Keşke dışarıda olsaydım ve bu acıları dışarıda çekseydim.

K9 İlk 1-2 gün şok yaşadım. Kendime biraz da kızgınlık duydum. Daha sonra kendimi iyi hissetmeye başladım.

K10:Kendimi kötü hissettim. Yapmadığım bir suçtan içerdeyim. İlk günler şok yaşadım. Öfke duydum ve inkâr ettim yani ben burada olmamalıydım.

Mahkûmların Cezaevi’nde Psikolojik Yardım Alma Durumlarına İlişkin Bulgular

Hükümlülere, “Ceza evinde yattığınız süre içerisinde psikolojik yardım aldınız mı?” sorusu sorulmuş ve görüşmeye katılan hükümlülerin verdikleri yanıtlar aşağıda sunulmuştur:

Görüşmeye katılan K2, cezaevinde bulunduğu süre içerisinde yardım almadığını ve kendine bir zarar vermediğini ancak zarar vermeyi düşündüğünü söylemekte ve bunu şöyle dile getirmektedir;

Cezaevinde olduğum süre içerisinde psikolojik olarak bir yardım almadım. Almayı da düşünmedim. Kendime zarar vermek aklımdan geçti. Sonuçta kapıdan içeri girdim ki o kapının gerisini de biliyorum ki unuttum sayılır. Burası çok farklı bişey. Hiç bir özgürlük yok. Hiç bir aktiviten yok. Ailenden uzaksın. Ama hani böyle şeyler düşünülüyor.

Görüşmeye katılan, K5 ise, cezaevinde bulunduğu süre içerisinde Psikolojik yardım aldığını ve bundan dolayı da kendine bir zarar vermediğini söylemekte, bunu şöyle aktarmaktadır; *‘Cezaevinde bulunduğum süre içerisinde evet psikolojik yardım aldım. Almaya da devam ediyorum. Cezaevinde bulunduğum süre içerisinde de kendime bir zarar vermedim. Zarar vermeyi de düşünmedim.’*

Görüşmeye katılan K6, ise; cezaevinde bulunduğu süre içerisinde Psikolojik yardım aldığını ve bundan dolayı da kendine bir zarar vermediğini, vermeyi de düşünmediğini söylemekte, bunu şöyle aktarmaktadır; *‘Bu süreçte yardım aldım. Kendime zarar vermedim. Kendime zarar vermeyi de hiç düşünmedim. Zaten psikolojik yardım almaya devam ediyorum. Ben cezaevinde oluşumu tamamen kendime zarar olarak gördüm.’*

Görüşmeye katılan K2 ise, cezaevinde bulunduğu süre içerisinde Psikolojik yardım aldığını ve buna rağmen kendine zarar verdiğini söylemekte ve bunu şöyle zetlemektedir; *‘Cezaevinde bulunduğum süre içerisinde evet psikolojik yardım aldım. Kendime zarar verdim. Kollarımı jilette kestim.’*

Katılımcı K7 ise, cezaevinde bulunduğu süre içerisinde psikolojik yardım almadığını ve kendine zarar vermediğini vermeyi de düşünmediğini belirtmekte ve bunu şöyle izah etmektedir;

Cezaevinde bulunduğum süre içerisinde psikolojik olarak bir yardım almadım. Kendime bir zarar vermedim. Vermeyi de düşünmedim. Ben burda psikolojik baskı görmedim. Boyacı oldum. Burda cezaevini boyadım. Gardiyan arkadaşlarıma yakın oldum. Subay arkadaşlarıma

çok yakın oldum. Burda kermes yaptım. Çocuklar, yaşlılar ve engelleri çağırdım. Onlarla içiçe oldum. Ve bu süreci iyi bir şekilde atlarmaya çalışıyorum

Bir diğler görüşmeci K1, ise; cezaevinde bulunduğru süre içersinde psikolojik yardım aldığını ve kendine bir zarar vermediğini, vermeyi de düşünmediğini dile getirmekte ve bunu şu şekilde anlatmaktadır; *'Cezaevinde bulunduğum süre içersinde evet psikolojik yardım aldım. Psikolojik olarak kendimi yıprattım. Fiziksel olarak bir zararım olmadı.'*

Görüşmeye katılan K8, ise, cezaevinde bulunduğru süre içersinde 1-2 kere psikolojik yardım aldığını, kendisine bir zarar vermediğini ancak zarar verdiğini belirtmekte ve bunu şöyle anlatmaktadır; *'Evet 1-2 sefer psikolojik yardım aldım. Çünkü benim ağlama krizlerim oluyordu. Psikiyatris de gelmişti zaten. Hap falan verdi. Kendime bir zarar vermedim bu süreçte. Ancak 1 kere zarar vermeyi düşündüm'*

Bir diğler görüşmeci K10, ise, cezaevinde bulunduğru sürede psikolojik yardım aldığını, kendisine zarar vermediğini ancak vermeyi düşündüğünü söylemekte ve bu durumu şöyle ifade etmektedir; *'Cezaevinde bulunduğum süre içersinde evet psikolojik yardım aldım. Kendime bir zarar vermedim. Ama vermeyi çok düşündüm. Krizler geçirdim. Ama oğlum aklıma geldiğinde vazgeçtim.'*

Görüşmeci K9, ise, cezaevinde bulunduğru sürede psikolojik yardım aldığını ve bu süreçte kendine bir zarar vermediğini anlatma ve bunu şöyle özetlemektedir; *'Cezaevinde bulunduğum süre içersinde psikolojik yardım aldım. Kendime bir zarar vermedim. Vermeyi de hiç düşünmedim.'*

Görüşmeye katılan K1, ise, cezaevinde bulunduğru süre içersinde psikolojik yardım almadığını, kendisine bir zarar vermediğini ve vermeyi de düşünmediğini belirtmekte ve bunu şöyle dile getirmektedir; *'Cezaevinde bulunduğru süre içersinde psikolojik yardım almadım. Kendime bir zarar vermedim. Vermeyi de kesinlikle düşünmedim.'*

Hükümlülerin Aile Ve Arkadaşların Mahkûmları Ziyaret Etme Sıklığına İlişkin Bulgular

Hükümlülere "Cezaevine girdikten sonra, aile ya da arkadaşlarınızın sizi ziyaret etme sıklığı nedir?" sorusu sorulmuş ve verdikleri yanıtlar aşağıda belirtilmiştir:

Görüşmeye katılan K1, ailesinin onu ziyarete geldiğini söylemekte ve bunu şöyle özetlemektedir; *'Ailem, görüş gününde ziyarete geliyor. Arkadaşlarım ziyaretime gelmiyor'*

K2, ise, ailesinin onu ziyarete geldiğini ancak arkadaşlarının gelmediğini söylemekte ve bunu şöyle özetlemektedir; *'Beni ziyarete gelen bir tek ailem. Arkadaşlarım gelmiyor. Hani bir atasözü vardır... Dost, kara günde belli olur diye... İşte ben burada kimin dostum olduğumu öğrendim'*

Katılımcı K3, ise; hem ailesinin hem de bazı arkadaşlarının onu ziyarete geldiklerini söylemekte ve bunu şöyle izah etmektedir;

Ailem çok destek oldu. Her hafta daha sık geliyorlardı. Ben o insanların bir yaşamlarının olduğunu düşündüm ve dedim ki; her zaman gelmek zorunda değiller. Arkadaşlarım, 1-2 kişi hariç geriye kalanı vefasız çıktı. Düşünenin dostu olmaz gibi bişey. Onları kaybettim demiyorum da 2 kişiyi kazanmışım diye düşünüyorum. Geriye kalanları da pek umursamadım.

Görüşmeye katılan K4, ise; onu ziyarete gelenin sadece ailesi olduğunu arkadaşlarının ziyarete gelmediklerini söylemekte ve bunu şunu kısaca şöyle özetlemektedir; *'Ziyaretime sadece ailem geliyor. Arkadaşlarım gelmiyor.'*

Görüşmeye katılan K5, ise, hem ailesinin hem de arkadaşlarının onu ziyarete geldiklerini söylemekte ve bunu şu şekilde aktarmaktadır;

Ailem Güney Kıbrıs'ta yaşıyor. İlk sık sık geliyorlardı. Şimdi ise nadiren. Çünkü onları zorda bırakmak istemiyorum. Tabiki bu düşüğüm durumun haddi hesabı yoktur. Yüzlerine de nasıl bakarım o da ayrı bir olaydır. O yüzden ailemle telefonda görüşüyorum. Arkadaşlarımın ise; ziyare gelmelerini yasakladım. İş için gelen arkadaşlarım var o kadar.

Katılımcı K6, ise, kendisini ziyaret etme durumunu şöyle anlatmaktadır;

Akrabalarım burada olduğumu bilmiyor. Aileminde gelmesini ben istemiyorum. Türkiye'de oturuyorlar Yarım saatlik kısa bir zaman içerisinde o kadar zahmete katlanıp gelmelerini ve herşeyden önce beni böyle bir yerde görmelerini istemediğim için kimse gelmedi. Sadece istediğim arkadaşlarım geldi.

Görüşmeye katılan K7, ise, ziyaretçisinin olmadığını söylemekte ve bunu şu şekilde özetlemektedir; *'Ailem, Türkiye'de olduklarından dolayı gelemiyorlar. Ama telefonda görüşüyorum tabi.'*

Diğer bir görüşmeci K8, ise; cezaevine girdikten sonra aile ya da arkadaşlarının onu ziyaret etme sıklığından şöyle bahsetmektedir; *'Ailem çok sık bir şekilde beni ziyaret ediyor.'*

Arkadaşlarımdan da fazla gelen olmadı. Gelenlerde nadiren geliyor.'

Görüşmeye katılan K9, ise, cezaevine girdikten sonra aile ya da arkadaşlarının onu ziyaret etme sıklığını şöyle anlatmaktadır; *'Ziyarettime babam geliyor. Annemde 1 kere geldi. 3-4 tane arkadaşım var onlar da geliyor.'*

Görüşmeye katılan K10, ise, cezaevine girdikten sonra aile ya da arkadaşlarının onu ziyarete gelmediklerini söylemekte ve bunu şöyle özetlemektedir; *'Cezaevine girdikten sonra ne ailem ne de arkadaşlarım ziyaretime gelmedi.'*

Mahkûmların Cezaevinden Çıktıktan Sonraki Korku Ve Endişe Durumlarına İlişkin Görüşler

Hükümlülere "Cezaevinden çıktıktan sonra en büyük korkunuz/ endişeniz nedir?" sorulmuş ve hükümlülerin betimlemeleri aşağıda belirtilmiştir:

Görüşmeye katılan K1, Cezaevinden çıktıktan sonraki en büyük korkusunu ve endişesini şöyle dile getirmektedir; *'Cezaevinden çıktıktan sonraki en büyük korkum ve endişem dışarıya alışma süreci olacak heralde. Bunun dışında bir korkum yok.'*

Katılımcı K2, ise, Cezaevinden çıktıktan sonraki en büyük korkusunu ve endişesini, şu şekilde anlatmaktadır; *'İnsanların bakış açılarından dolayı bir korkum var ama bunu da zamanla atlatabileceğimi düşünüyorum.'*

Diğer bir katılımcı K3, ise; Cezaevinden çıktıktan sonraki en büyük korkusundan ve endişesinden şöyle bahsetmektedir;

Aslında bir an çaresiz kalmak. Gidebileceğim bir yol bulamamak. Ve bunun sonucu olarak da tekrardan yanlış yollara sapacağımı düşünmek..Aslında kesinlikle böyle bir istemiyorum. Aklımdan geçirdiğimde çok rahatsız oluyorum. Ama çok korkuyorum. Yanlışlıkla yine o çaresizliklerin esiri olurum diye... Biraz tedirginim ama bilmiyorum şu an da önüme neler çıkacağını, çok yükselebilirim dışarıya çıktığım zaman daha da aşağıya düşebilirim.

Görüşmeye katılan K4, ise, Cezaevinden çıktıktan sonraki en büyük korkusunu ve endişesini kısaca şöyle özetlemektedir; *'Cezaevinden çıktıktan sonraki en büyük korkum ve endişemin dışlanacağımı düşünüyorum olmam. Zaten şu an da bile dışlanıyorum'*

Görüşmeye katılan K5, ise, Cezaevinden çıktıktan sonra bir korkusu ve endişesi olmadığını söylemekte ve bunu şöyle özetlemektedir; *'Cezaevinden çıktıktan sonra, bir korkum ve*

endişem yok...'

Görüşmeye katılan K6, ise, Cezaevinden çıktıktan sonra bir korkusu ve endişesini şöyle dile getirmektedir;

Hayata sıfırdan başlamak... Çünkü benim daha önceden bir okulum vardı. Burada olduğum ve kayıt yaptıramadığım için kaydım silindi. Bir düzenim vardı. Bir işim vardı. Bunları kaybettim. Tekrar sıfırdan başlamak, olumsuz açıdan etkileyecek beni. Türkiye'de cezaevine düşmüş olsaydım, sabıkam olmuş olacaktı. Sicilime işlenmiş olacaktı. İş bulma konusunda biraz zorlanacaktım. Şanslıyım ki; burda işlenen sabıkalar, Türkiye'ye yansımıyor. Ama dediğim gibi sıfırdan başlamak beni çok korkutuyor.

Katılımcı K7, ise, Cezaevinden çıktıktan sonra bir korkusu ve endişesini şöyle dile getirmektedir; *'Cezaevinden çıktıktan sonra gerçeklerle yüzleşmek. Ve aileme hesap vermek beni çok korkutuyor'*

Katılımcı K8, ise, cezaevinden çıktıktan sonra bir korkusu ve endişesini kısaca şöyle özetlemektedir; *'Cezaevinden çıktıktan sonra, dışlanacak olmak beni çok korkutuyor.'*

Diğer bir katılımcı olan K9, ise, cezaevinden çıktıktan sonra bir korkusu ve endişesini şu şekilde belirtmektedir. *'İngiltereye gittiğim zaman uyuşturucuya yeniden başlamak beni inanılmaz korkutuyor'*

Katılımcı K10, ise, cezaevinden çıktıktan sonra bir korku ve endişesinden şöyle bahsetmektedir; *'Cezaevinden çıktıktan sonra gerçeklerle yüzleşmek ve ailemin yanına gittiğim zaman onların yüzüne nasıl bakarım düşüncesi beni çok korkutuyor.'*

Hükümlülerin Yaşadıkları Olumsuz Olayın İlerideki Hayatlarının Nasıl Etkileneceğine İlişkin Görüşler

Hükümlülere "Yaşadığınız bu olumsuz olayın ilerideki hayatınızı nasıl etkileyeceğini düşünüyor sunuz?" sorusu sorulmuş ve hükümlülerin verdikleri yanıtlar aşağıda sunulmuştur:

Görüşmeye katılan K1, yaşadığı bu olumsuz olayın ilerideki hayatını nasıl etkileyeceğinden şöyle bahsetmektedir;

Yani muhakkak etkileyecek. Çünkü hani sonuçta cinayetle suçlanıyorum. İnsanların bakış açıcı, yani insanlardan bir süre kaçacağım açıkcası. Yani o sürece alışana kadar. Ama şey değil hani dışarıya çıktığımda şu bana şundan dolayı işte yüz çevirecek yani bunları geçtim. Önyargıyı kırıyorum. Hayatımda pek bişey değişmeyecek yani.

Görüşmeye katılan K2, ise, yaşadığı bu olumsuz olayın ilerideki hayatını nasıl etkileyeceğinden şu şekilde bahsetmektedir; *‘İş konusunda ve evlilik konusunda hayatımı olumsuz etkileyecek. Çünkü sizi tam olarak koşulsuz kabul edebilecek insan bulmak çok zordur. Bundan dolayı da zorluk çekeceğimi düşünüyorum.’*

Diğer bir katılımcı K3, ise; yaşadığı bu olumsuz olayın ilerideki hayatını etkilemeyeceğini söylemekte ve bunu şu şekilde dile getirmektedir;

İlerideki hayatımı, etkileyeceğini düşünmüyorum. Aksine olumlu bir süreç olacağını düşünüyorum. Ee bu yaşta bu hayatta böyle bir tecrübe edinmek. Aslında çoğu insanın yapması gereken birşeydir. Çünkü biz gençler biraz uçarıyız. Kafalarının dikine giden insanlarız. Umursamayız. Büyüklerimizin düşüncelerini hiç önemsemeyiz bir şeyi yaparken. Ama bunun farkındayım. Bundan sonraki hayatımda böyle hataları, yapmayacağım diye düşünüyorum.

Katılımcı K4, ise, yaşadığı bu olumsuz olayın ilerideki hayatını nasıl etkileyeceğinden şu şekilde bahsetmektedir; *‘Çok olumsuz etkileyecek. Yani oğluma en basiti kız istemeye gittimizde bu olumsuz olay karşımıza çıkacak. En korktuğum da bu. Kendimle bir korkum yok.’*

Katılımcı K5, ise, yaşadığı bu olumsuz olayın ilerideki hayatını nasıl etkileyeceğini şöyle izah etmektedir;

İleride olacak olan çocuklarımdan açısından olumsuz etkileyecek sadece. Ama onlara bir şekilde açık açık her şeyi ben anlatacağım. Ve benim yaptığım yanlış onları yapmaması konusunda çok dikkatli olacağım. Çünkü bu olumsuz olay, öyle bir şey ki; ne kadar zaman geçerse geçsin, üzerimde taşıyacağıma inanıyorum. Ve bundan bir nebze de olsa kurtulmak için, gerek olacak olan çocuklarıma gerekse yakın çevremde olan insanlara hata yapmamaları konusunda çok dikkatli davranmalarını ve benim yaşadıklarımı anlatarak yardımcı olmaya çalışacağım.

Katılımcı K6, ise, yaşadığı bu olumsuz olayın ilerideki hayatını nasıl etkileyeceği yönündeki kaygılarını şöyle anlatmaktadır;

‘Her şeyden önce zaman kaybı oldu. Tamam, belki hiçbir şey için geç değil felsefesi, bence çok yanlış. Sonuçta kaybedilen bir zaman var. Benim işim çok iyi bir işti. Ben oraya gelebilmek için çok efor sarfettim ve yaklaşık 1 senedir ben o işimden ayrırım. Tekrar dönüş yapmak istesem, o işi bulamayacağım. Ve ileride yine aynı şekilde iş bulabilir miyim? Kaldığım basamaktan devam edebilir miyim? Yoksa tekrar geriye dönüp sil baştan her şeyi düzenleyebilir miyim? Bilmiyorum. Bir kaygım bu yani.’

Katılımcı K7, yaşadığı bu olumsuz olayın ilerideki hayatını nasıl etkileyeceğini şöyle anlatmaktadır; *‘Haberimiz mutlaka internete düştü. Bu bir kara leke olarak kalacak her zaman. Ama mutlaka bilmeyen birisi öncelikle bir önyargıya kapılacak. Bu tür düşüncelerim var. Ama cezaevinden çıktıktan sonra ‘hayatım mahvoldu’ diye düşüncelere de*

kapılmıyorum.

Görüşmeye katılan K8, ise, yaşadığı bu olumsuz olayın ilerideki hayatını nasıl etkileyeceğini şu şekilde anlatmaktadır; *‘Yaşadığım bu kadar olumsuz olaydan sonra burada yani K.K.T.C’de yaşayamayacağımı düşünüyorum. Çünkü 8 yaşından beridir burdayım ve birçok insan beni tanıyor. İş bulmam mümkün olmayacak. Yani ilerideki hayatım olumsuz yönden çok etkilenecek.’*

Katılımcı K9, ise, yaşadığı bu olumsuz olayın ilerideki hayatını etkilemeyeceğini söylemekte ve bunu şöyle dile getirmektedir; *‘Bu olumsuz olayın ilerideki hayatımı etkileyeceğini düşünmüyorum. Çünkü burda çok şey öğrendim. Burdan çıktığım zaman da arkadaş çevremi değiştireceğim.’*

Katılımcı K10, ise, yaşadığı bu olumsuz olayın ilerideki hayatını etkilemeyeceğini belirtmekte ve bunu şöyle ifade etmektedir; *‘Bu olumsuz olayın ilerideki hayatımı etkileyeceğini düşünmüyorum. Çünkü ben, Türkiyeliyim. Burdan çıktıktan sonra oraya geri döneceğim. Ve burda işlediğim suç, Türkiye’de sicilime işlenmeyecek. O yüzden etkilemeyecek diye düşünüyorum.’*

SONUÇ

Bu çalışmada K.K.T.C Lefkoşa Merkezi Cezaevi örneği göz önüne alınarak cezaevinde yatan mahkûmların ruh sağlıklarını değerlendirmek amaçlanmıştır. Katılımcıların betimlemeleri ışığında, tümünün cezaevine girdikleri anda uyum sorunu yaşadıkları ve olumsuz yönde duygusal tepkiler (Şok, pişmanlık, İnkâr, Üzüntü, Öfke, Korku, Yalnızlık) verdikleri göze çarpmaktadır. Bu konuda yapılan bir araştırmada hükümlü ve tutuklular yeni ortamın isteklerine ve beklentilerine kendilerini hazırlamak için bir süreç geçirebildikleri ve hükümlü ve tutuklular için cezaevi yaşantısının ilk ayları uyum açısından önemli olduğu ortaya konulmuştur (Arrigo, 2000, Blaauw, Kerkhof & Hayes, in press).

Araştırmadan çıkan diğer bir sonuç, Mahkûmların bir kısmının psikolojik yardım aldığı ve bir kısmının ise psikolojik yardım almadığıdır. Cezaevinde sunulan psikolojik destek hizmetleri, hükümlülerin ve tutukluların ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir yer tutmakta özellikle cezaevi şartları gereği toplumdan izole edilmiş bir şekilde yaşamayı gerektirdiğinden ve

fiziksel sorunlar yaratmanın yanında ruh sağlığının da kısmen ya da tamamıyla bozulması riskini taşıyabildiğinden önemli bir role sahip olabilmektedir (Eylen, 2001; Duyan, 2001). Cezaevinde psikolojik desteğin sağlanması, hükümlülerin sevgi, bağlılık ve benlik saygısı gibi temel gereksinimlerini karşılamakla birlikte fiziksel ve psikolojik sağlıklarını da olumlu yönde etkilemesine katkı sağlamaktadır (Duyan, 2001).

Araştırmanın diğer bir sonucu ise, cezaevinde bulunan ve görüşme yapılan Mahkûmların bir kısmının aileleri tarafından sık sık ya da arada da olsa ziyaret edildikleri bir kısmının ise hiç ziyaret edilmediğidir. Cezaevine girme durumu, bireyin sosyal yaşamında değişikliklere neden olabilmekte, yaşanan iş kaybı, aile ve arkadaşlardan uzak kalma ve geleceğin belirsiz olması tutuklu ve hükümlü birey/bireyler üzerinde büyük bir strest yaratabilmektedir (Saatçiođlu, Türkcan, Işıklı ve Uygur, 1996). Bu durumda cezaevine giren birey, günlük yaşantısından, ailesinden, evinden ve kendisi için önemli olan birçok uyarandan uzaklaşarak, kendisi ile benzer sorunları yaşayan kişilerle birlikte olmak zorunda kalabilmektedir (Öztürkçügil, 1998). İhtiyacı olduğu zaman ailesine ya da yakın çevresindeki kişi/kişilere ulaşamamakta, kendini güvende hissetmemekte, kendisini yalnız hissetmekte, kendisini dışarıdaki insanlar tarafından istenmeyen, dışlanan bir kişi olarak algılayabilmekte, çoğu zaman ailelerinde ve yakın çevrelerinde yer alan kişilerin onları görmek istememesi, utanç duyması ve sonuç olarak da ziyaret etmemesi durumu, tutuklu ve mahkûm rolüne alışmaya çalışan kişinin/kişilerin bu algısını pekiştirebilmektedir (Özkürkçügil, 1998). Dolayısıyla hükümlüler ve tutuklular cezaevinde destekleyici aile ilişkilerine gereksinim duyabilmektedirler (Carlson ve Cervera, 1991). Hükümlülerin ve tutukluların aile ilişkilerini konu alan çalışmalara bakıldığı zaman, mahkûmiyet sürecinde aileleri ile düzenli ve sağlıklı ilişkiler kuran hükümlülerin/tutukluların, hem cezaevinde yürütülen ıslah ve rehabilitasyon sürecinde daha başarılı olduklarını hem de tahliye sonrasında sosyal yaşama daha kolay uyum sağladıklarını ve yeniden suça yönelme olasılıklarının azaldığını göstermektedir (Action for Prisoners Families, 2003).

Araştırmanın diğer bir sonucu ise, hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra, dışarıya alışmak, dışlanmak, insanların yargılamalarından, ailelerine hesap vermekten ve hayata sıfıra başlamak gibi korkuları ve endişeleri olduğu yönündedir. Dönmezer (1994) tahliye sonrası hükümlüler, kendilerini toplumdan dışlanmış olarak hissetmekte, toplumun güvenilir bir insan olma sıfatını tekrardan elde edemeyeceği endişesini taşımakta, uzun süren cezaevi

yaşantısından sonra tahliye öncesi toplumdaki dışlanacağına bilince olması sonucu ise; güvensizlik, korku ve stres yaşamaya neden olabilmekte bu da beraberinde depresyonu getirebildiğini ifade etmektedir.

Diğer bir sonuç Mahkûmların cezaevi yaşantısının olumsuz yönde etkileyeceğidir. Wormith ve arkadaşları (2007) cezaevinden tahliye olan tutuklu ve hükümlülerin başarıyla toplumsallaşması amacıyla, tahliye sonrası için birçok kurumun bir arada çalışmalarını destekleyen bir model olan işbirlikçi modelini önermekte ve işbirlikçi model uygulamasında birçok kurumun bir arada çalışarak çok sayıda hükümlüye daha etkili hizmetler verilebileceğini belirtmektedirler (Wormith, Althouse, Simpson, Reitzel vd., 2007). Bu nedenle eski hükümlülerin toplumsal yaşamlarının da izlenerek, toplumsal ve ekonomik sorunları ile baş edebilmelerinde (Yavuzer, 2011) hem rehber psikolojik danışmanların hem sosyal hizmet uzmanlarının hem de diğer kurumların (örneğin; akademik kurumlar, aile kurumu, toplum ruh sağlığı kurumları madde bağımlılığına yönelik tedavi ve rehabilitasyon merkezleri, hastaneler, sosyal yardım) varlığına gereksinim duyabilmektedirler

KAYNAKÇA

- Arrigo, B.A. (2000). *Introduction to Forensic Psychology: Issues and Controversies in Crime and Justice*. San Diego: Academic Press.
- Aysev, A. (1992). İntihar girişimi olan çocuklarda yaşam olayları. *Kriz Dergisi* 1(1), 17-21
- Beck, A.T. (1963). Thinking and depression. *Archives of General Psychiatry* 9, 326-333.
- Bland, R.C., Newman, S.C., Dyck, R.J., & Orn, H. (1990). Prevalence of psychiatric disorders and suicide attempts in a prison population. *Canadian Journal of Psychiatry* 35, 407-413
- Ceyhun, B., Ergin, G. & Duran, A. (1993). Krize müdahale merkezine başvuranlarda yaşam olaylarının değerlendirilmesi. *Kriz Dergisi* 1(2), 51-56
- Çuhadaroğlu, F. (1993). Adolesanlarda Depresyon ve Anksiyetenin birlikte görülmesi: Gözden geçirme. *Türk Psikiyatri Dergisi* 4(3), 183-188.

- Deaton, D., Aday, R.H. & Wahidin, A. (2009-2010). The effect of health and penal harm on aging female prisoners' views of dying in prison. *Omega: Journal of Death and Dying* 60(1), 51-70.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. Beta Yayınları, (8. Baskı), İstanbul.
- Duyan, V. (2001). Sosyal desteğin tanımı, kaynakları, işlevsel boyutları, yararları. *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 18,11.
- Fergusson, D.M., Woodward, L.J & Horwood, L.J. (2000). Risk factors and life processes associated with the onset of suicidal behavior during adolescence and early adulthood. *Psychological Medicine* 30(1), 23-39
- Gençöz, F., Vatan, S. & Lester, D. (2006). Umutsuzluk, Çaresizlik ve Talihsizlik Ölçeği'nin Türk örnekleminde güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Kriz Dergisi*, 14 (1), 21-29.
- Kaner, S. (1992). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 25(2), 473-496.
- King, R.A., Schwab-Stone, M., Flisher, A.J., Greenwald, S., Kramer, R.A., Goodman, S.H., Lahey, B.B., Shaffer, D., & Gould, M.S. (2001). Psychosocial and risk behavior correlates of youth suicide attempts and suicidal ideation. *Journal of American Academic Child Adolescence Psychiatry* 40(7), 837-46
- Kelly, T.M., Soloff, P.H., Lynch, K.G., Haas, G.L. & Mann, J.J. (2000). Recent life events, social adjustment, and suicide attempts in patients with major depression and borderline personality disorder. *Journal of Personality Disorder* 14(4), 316-26
- Korkmaz, A. ve Kocadaş, B (2006). Toplumsal sapma (sapmanın teorik temelleri). İstanbul: Doğu Kütüphanesi, Sosyoloji Dizisi.
- Malone, K.M., Oquendo, M.A., Haas, G.L., Ellis, S.P., Li, S., & Mann, J.J. (2000). Protective factors against suicidal acts in major depression: reasons for living. *American Journal Psychiatry* 157(7), 108.

- Özkürkçügil, A.Ç. (1998). Cezaevinde Yalnızlık ve Yalnızlığın Depresyonla İlişkisi. *Kriz Dergisi*, 6 (1), 21-31.
- Palabıyıköğlü, R., Azizöğlü, S., Özayar, H., & Ercan, A. (1993). İntihar girişimlerinde bulunanların aile işlevlerinin değeriendirilmesi. *Kriz Dergisi*, 1(2), 69-76
- Saatçioğlü, Ö., Türkcan, S., Işıklı, M., Uygur, N. (1996). Tutuklularda depresyon. *Düşünen Adam*, 9, 25-30.
- Verberne, T.J.P. (2001). A development model of vulnerability to suicide: Consistency with some recurrent findings. *Psychological Reports* 89, 217-226
- Wormith, J.S., Althouse R., Simpson M., Reitzel L.R., Fagan T.J., and Morgan R.D. (2007). The rehabilitation and reintegration of offenders: The current landscape and some future directions for correctional psychology. *Criminal Justice and Behavior*, 34 (7): 879-892.
- Yavuzer, H. (2011). Çocuk Ve Suç. (14. basım). Remzi Kitabevi, İstanbul.